

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ
ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ
ВІЙСЬКОВИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ**

Олександр Олександрович КОЗЛЕНКО,

*кандидат юридичних наук, доцент
кафедри кримінально-правових
дисциплін інституту права та безпеки
Одеського державного університету
внутрішніх справ
<https://orcid.org/0009-0005-7749-3717>*

Правовий статус Державного бюро розслідувань як спеціалізованого суб'єкта запобігання військовим кримінальним правопорушенням визначається Законом України «Про Державне бюро розслідувань» № 794-VIII. Відповідно до статті 1 зазначеного Закону ДБР є державним правоохоронним органом, на який покладаються завдання щодо запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до його компетенції [1]. При цьому статтею 2 Закону встановлено, що у своїй діяльності ДБР керується Конституцією України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цим та іншими законами України, а також нормативно-правовими актами, прийнятими на їх виконання [1].

За своїм правовим статусом Державне бюро розслідувань належить до державних правоохоронних органів зі спеціальним статусом, що зумовлює особливий порядок організаційного забезпечення, фінансування та здійснення покладених на нього функцій (ст. 4 Закону) [1; 2, с. 659]. Такий статус обумовлений специфікою завдань, які виконує ДБР, та необхідністю забезпечення його функціональної незалежності під час здійснення правоохоронної діяльності.

Відповідно до статті 5 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» до компетенції ДБР належать запобігання, виявлення, припинення, розкриття та досудове розслідування кримінальних правопорушень, учинених вищими посадовими особами держави, судьями, працівниками правоохоронних органів, окремими посадовими особами Національного антикорупційного бюро України та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, а також злочинів проти встановленого порядку несення військової служби, за винятком випадків, прямо передбачених кримінальним законодавством [1]. Таким чином, законодавець визначив ДБР спеціально уповноваженим суб'єктом протидії військовим кримінальним правопорушенням,

наділивши його виключною компетенцією щодо розслідування більшості кримінальних правопорушень цієї категорії.

Аналіз положень статті 6 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» дає підстави стверджувати, що законодавчо визначені повноваження цього органу можуть бути систематизовані за трьома основними напрямками.

Першу і найбільш чисельну групу становлять повноваження, які безпосередньо характеризують ДБР як орган досудового розслідування та суб'єкта оперативно-розшукової діяльності. Їх зміст охоплює здійснення інформаційно-аналітичної роботи щодо встановлення системних причин і умов злочинності, протидія якій віднесена до компетенції ДБР, організацію заходів щодо їх усунення, здійснення оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування, припинення й розкриття кримінальних правопорушень, проведення розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування та суду, використання можливостей гласного і негласного співробітництва, ведення оперативного обліку, створення та використання інформаційних систем, розроблення методик розслідування окремих видів кримінальних правопорушень, ужиття заходів щодо відшкодування завданих державі збитків, забезпечення конфіскації майна та виявлення необґрунтованих активів у межах компетенції, визначеної законом [1; 2, с. 660].

Зазначені повноваження свідчать, що діяльність ДБР не обмежується виключно кримінальним переслідуванням осіб, які вже вчинили кримінальні правопорушення. Значна частина компетенції цього органу має виражений превентивний характер і спрямована на своєчасне виявлення криміногенних чинників, усунення причин та умов злочинності, документування протиправної діяльності ще на етапі її підготовки, а також недопущення вчинення нових кримінальних правопорушень.

Другу групу становлять повноваження ДБР, пов'язані з його участю у формуванні та реалізації державної політики у сфері запобігання злочинності, а також міжнародного співробітництва. Зокрема, ДБР бере участь у розробленні та реалізації державної політики у сфері протидії злочинності, готує відповідні пропозиції Кабінету Міністрів України, забезпечує виконання міжнародних зобов'язань України, розробляє пропозиції до міжнародних договорів, співпрацює з компетентними правоохоронними органами іноземних держав, а також здійснює заходи щодо повернення в Україну активів, одержаних злочинним шляхом [1]. Реалізація цих повноважень свідчить про те, що ДБР виконує не лише правоохоронну, а й нормотворчу, координаційну та міжнародно-правову функції у сфері протидії злочинності.

Третю групу становлять повноваження, спрямовані на забезпечення належного функціонування самого Державного бюро розслідувань. До них належать організація системи особистої безпеки працівників ДБР та інших визначених законом осіб, забезпечення державного захисту

учасників кримінального судочинства, організація професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації персоналу, виконання міжнародних доручень про надання правової допомоги, забезпечення режиму охорони інформації з обмеженим доступом, дотримання вимог законодавства щодо доступу до публічної інформації, а також здійснення звітності перед суспільством щодо результатів своєї діяльності [1]. Зазначені повноваження створюють необхідні організаційно-правові передумови для ефективного виконання ДБР своїх основних функцій.

Проведений аналіз законодавства дозволяє дійти висновку, що правовий статус Державного бюро розслідувань характеризується комплексним змістом і поєднує ознаки спеціалізованого правоохоронного органу, органу досудового розслідування, суб'єкта оперативно-розшукової діяльності та учасника формування державної політики у сфері протидії злочинності. Закріплений законодавцем обсяг повноважень свідчить, що діяльність ДБР має не лише правоохоронний, а й виражений превентивний характер, оскільки спрямована на своєчасне виявлення, усунення та нейтралізацію причин і умов, які зумовлюють вчинення кримінальних правопорушень.

Особливого значення зазначені повноваження набувають у сфері запобігання військовим кримінальним правопорушенням в умовах воєнного стану. Поєднання кримінально-процесуальних, оперативно-розшукових, інформаційно-аналітичних, організаційних і міжнародно-правових механізмів діяльності забезпечує Державному бюро розслідувань можливість здійснювати комплексний превентивний вплив на криміногенну ситуацію у військовій сфері. Саме така багатофункціональність компетенції визначає провідне місце ДБР у системі спеціально-кримінологічного запобігання військовим кримінальним правопорушенням та обумовлює необхідність подальшого вдосконалення правових і організаційних засад реалізації його повноважень відповідно до сучасних викликів у сфері забезпечення обороноздатності та національної безпеки України.

Список використаних джерел:

1. Про Державне бюро розслідувань Закон України від 12.11.2015 № 794-VIII URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19>(дата звернення: 16.12.2024).
2. Кропивницький О.М. Роль і місце Державного бюро розслідувань в системі суб'єктів запобігання військовим кримінальним правопорушенням в умовах воєнного стану в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 1. С. 659-662.